

Wielki Mistrz

Sławomir Oleszek

Gdańsk, 2020

Yeung Gao Fook i tajemnica naucznia Wing Chun z czerwonych dżonek

Wielki Mistrz Wing Chun kungfu Yeung Gao Fook urodził się w 1919 roku¹ w Kantonie 廣州, mieście położonym w południowo-wschodnich Chinach, będącym stolicą prowincji Guangdong. W tym okresie, obejmującym pierwsze dekady XX wieku Chin pozostawały pod ekspansjonistyczną polityką Cesarstwa Japonii, które przy aktywnym udziale Francji, Wielkiej Brytanii i USA zajęło obszerne terytoria chińskie korzystając z mocy traktatu wersalskiego. Wkrótce wybu-

chły zamieszki, do których przyczynili się intelektualiści chińscy oraz osoby wykonujące wolne zawody, sprzedawcy, kupcy, nauczyciele, aktorzy operowi, a także studenci i biedota. W tych niespokojnych czasach siedmioletni Fook trafił na pokład czerwonej dżonki do pracy pomocniczej oraz jako kandydat na przyszłego aktora scen walki. Nie był to jednak jego osobisty wybór, ale sytuacja jemu obca ponieważ został sprzedany przez rodziców, którzy nie mieli pieniędzy na życie i utrzymanie rodziny, a sprzedawanie dzieci było w tamtych czasach choć drastyczne to powszechne.

Swoje dzieciństwo i kolejne lata spędził więc Fook w środowisku artystów scenicznych, przemieszczających się łodziami pomiędzy miastami portowymi celem udziału w spektaklach i przedstawieniach operowych. Dorastanie w okresie transformacji ustrojowej Chin po upadku dynastii Qing było bardzo ciężkie. Dzieci przysposabiane do pracy scenicznej traktowane były surowo, ponieważ sama sztuka była ciężka fizycznie do opanowania. Kilkuletni kandydaci na aktorów trenowali po 8 godzin każdego dnia opanowując akrobatykę, techniki walki wręcz, techniki walki różnorodną bronią, śpiew operowy oraz posługiwanie się kostiumami i rekwizytami. Były traktowane bardzo wymagająco, nieraz okrutnie z karami cielesnymi włącznie za brak postępów w nauce, co było odbierane przez mistrzów jako osobista obraza i lekceważenie wysiłku nauczyciela ze strony ucznia. Fook wspominał, że jako dziecko musiał wstawać o godzinie 4.00 rano i brać udział w pierwszym tego dnia treningu trwającym bez posiłku przez 2 godziny. Nie pozwalano dzieciom w tym czasie korzystać również z toalety. Fook musiał powtarzać ćwiczenia biegu scenicznego, skakania akrobatycznego połączonego z obrotami oraz techniki powietrzne przelatywania nad głowami 3-4 innych aktorów, którzy w tym czasie atakowali go bronią białą albo kijami, czy włóczniami. Wykonując te trudne ewolucje Fook musiał jednocześnie odbierać broń atakującym i ją od nich odrzucać celnie w stronę innych graczy.

Do grupy tej dołączył też inny chłopiec o nazwisku Lee Hoi Chuen, który później został ojcem Bruce'a Lee. Z Fook'iem byli dla siebie jak bracia, a opera stała się na kolejne lata ich domem i rodziną. Zespół aktorski poruszał się na kilku dżonkach pomalowanych na czerwono, podróżujących w górę i dół rzek oraz wzdłuż południowego wybrzeża Chin dając liczne pokazy

¹ Niektóre źródła podają, że Yeung Gao Fook urodził się w 1915 roku i żył 97 lat

opery kantońskiej. Środowiska czerwonych dżonek skrywały przed nowicjuszami jednak niebezpieczną tajemnicę, której ujawnienie powodowało nie tyle wykluczenie, ale możliwość poniesienia uszczerbku na zdrowiu lub życiu, bowiem oprócz uprawiania akrobatyki, gry aktorskiej, walki wręcz i śpiewu jako głównego zajęcia, środowisko operowe z czerwonych dżonek było historycznie i politycznie podziemnym, tajnym i zakamuflowanym Towarzystwem Bokserów Niepodległościowych z tradycjami wyniesionymi przez starsze pokolenia z okresu cesarstwa, a jako grupa o aspiracjach narodowo-wyzwoleńczych skupiała w swoich szeregach etniczną narodowość Han. Nazwa tej specyficznej społeczności koncentrowała się wokół symbolu „Czerwonego Kwiatu” odnoszącego się do czerwonego kwiatu lotosu. Jej celem było niegdyś doprowadzenie do obalenia okupacyjnej dynastii mandzurskiej Qing poprzez wystąpienia i walkę zbrojną z siłami rządowymi. Opór polityczny został zapoczątkowany już w 1644 roku i powoli nabierał rozmiarów między innymi dzięki temu, że kolejni cesarze Qing'owscy wspierali życie kulturalne chińczyków i nie doszukiwali się w nim możliwości oporu.

Kilkusetletnie perturbacje w cesarstwie docierające do 1911 roku sprawiły, że przez całe dziesięciolecie praktycy różnych systemów kungfu zaczęli odkrywać pomiędzy sobą specyfikę znanych im metod walki wręcz, wspólnie trenować w skrytych miejscach, wymieniać poglądy na istotę walki ofensywnej i strategii walki zbrojnej narodu, a także na aspekt doskonalenia bojowego pojedynczych bokserów, czemu miały służyć wypracowywane i selekcjonowane tą drogą formy walki wręcz zawierające odpowiednie rozwiązania w zakresie technik atakowania i obrony własnej bez broni i z bronią, która była wówczas jeszcze w użyciu.

Kolejne pokolenia zwolenników dynastii Ming, upadłej w 1644 roku pod naporem wojsk

mandżurskich, przygotowywały się w różnych zamkniętych społecznościach, klanach i tajnych stowarzyszeniach do przeprowadzenia ogólnonarodowego powstania, spotykając się w świątyniach i klasztorach buddyjskich, w gildiach targowych czy na rzecznych oraz morskich dżonkach, które pokrywali czerwoną farbą jako znak rozpoznawczy.

Bojownicy niepodległościowi, z których rekrutowali się między innymi aktorzy operowi, którzy edukowali innych i sami brali udział w różnych akcjach bojowych przed 1911 rokiem poznawali różne metody przeprowadzania akcji sabotażowych, dywersyjnych i cichych zabójstw o charakterze politycznym i antypaństwowym, skierowanym przeciwko Mandżurom dla obniżenia morale w ich służbach, wojsku, milicji i administracji organów władzy publicznej cesarstwa.

W tych okolicznościach dziejowych, po wielu modyfikacjach i syntezach różnych sztuk walki znanych aktorom operowym, mistrzom prywatnych szkół walki, mnichom buddyjskim i bokserom turniejowym, którzy ze sobą współpracowali w celach politycznych, narodziła się zupełnie nowa jakościowo sztuka pięściarska Wing Chun Kuen. Jej nazwa miała dawać świeży oddech i nadzieję na lepszą przyszłość Chin poprzez opór, walkę i pracę dla kraju. Po upadku ostatniej dynastii Qing nastąpił chaos, ostatni cesarz Aisin Gioro został zmuszony w 1912 roku do abdykacji, co na chwilę uspokoiło nastroje i zakończyło tak zwaną rewolucję Xinai Geming 辛亥革命. Powstała Republika Chińska, do której proklamowania przyczyniły się triady chińskie oraz tajne stowarzyszenia i bractwa, między innymi te z czerwonych dżonek. Tradycje walki i udział w niej aktorów opery kantońskiej miały nadal pozostawać tajemnicą z uwagi na przewidywane niebezpieczeństwa, jakie mogły zaistnieć po ujawnieniu aktorów i trup biorących czynny udział w ruchu oporu. Historii Wing Chun z czerwonych dżonek nie można oddzielać od tych wydarzeń i budować nowej narracji, chyba że planowane fałszerstwo ma nadal służyć utajnieniu

tła politycznego na bazie którego wyłoniła się sztuka Wing Chun kungfu. Wielu współczesnych teoretyków i badaczy tematu uważa właśnie czerwone dżonki za miejsce narodzin Wing Chun (i Weng Chun) kungfu, oraz za miejsce rozwoju tych sztuk walki do postaci jaką znamy obecnie. Dżonki były też schronieniem dla praktyków Choy Lee Fut, Hung Gar, Pak Mei i innych przedstawicieli kungfu z południa Chin, ale i dalszych regionów kraju. Życie na czerwonych dżonkach zmuszało młodego Fook'a do nauki wielu spośród tych stylów z uwagi na wewnętrzną presję środowiska aktorskiego, które dążyło do zmagazynowania jak największej ilości użytecznych technik przydatnych do odtwarzania ról oraz do walki wręcz i samoobrony.

Osiągając mistrzostwo w sztukach walki Fook uprawiał co najmniej 160 różnych form kungfu z różnych stylów poznając ich kompletne linie, z pełnym zakresem aplikacji i technicznych zastosowań w walce wraz z technikami Qinna i Qigong. W formach tych wiązał on później ruch fizyczny z kierowaniem energii wewnętrznej Qi do różnych części ciała w celu wzmocnienia zdolności organizmu do walki bezpośredniej wymagającej zwiększonego napięcia, a nieraz do walki z kilkoma uzbrojonymi przeciwnikami.

Podczas życia na czerwonych dżonkach Fook opanował unikalny system kungfu z góry Tien Shan 天山, jednej z kilku świętych gór chińskich, podzielonych na grupy, taoistyczną i buddyjską. Góra Tien Shan, a raczej łańcuch górski oznaczający „Niebiańskie Góry” w Azji Centralnej

ma długość 2500 km i jest wiązany z miejscami kultu taoistycznego. Najwyższym szczytem tego pasma jest leżący na pograniczu Chin i Kirgistanu „Szczyt Zwycięstwa” 托木爾峰² o wysokości 7439 m n.p.m. Fook został wybitnym mistrzem „Tien Shan Qi Gong” oraz wielu chińskich tradycyjnych sztuk walki, w których specjalizował się jako aktor opery chińskiej. Wielu praktyków Tien Shan Pai kungfu było żołnierzami armii Chang Kai Shek’a, część z nich uciekła później przed komunistami na Tajwan, a część poszukiwało godnego życia na kontynencie, w tym zaciągając się do pracy na czerwonych dżonkach. Zdarzało się tak, że praktycy Tien Shan Pai uprawiali jednocześnie Taiji Quan, Xingyi Quan i Bagua Zhang, które później przekazywali aktorom.

Z danych, które pojawiły się po 2012 roku wynika, że Fook uprawiał styl północnej modlącej się modliszki i południowej modliszki Tang Lang Quan 南派螳螂³ wraz z podsystemem technik Qinna modliszki. Analizując jednak całokształt doświadczenia tego Wielkiego Mistrza Wing Chun kungfu z czerwonych dżonek raczej trudno jest powiedzieć w czym Fook się nie specjalizował jeżeli chodzi o tradycyjne systemy kungfu, ponieważ ćwiczył je kompleksowo, zarówno style buddyjskie, taoistyczne, jak i ludowe.

Fook specjalizował się w dziedzinie sztuk walki w ogóle, musiał je poznawać jako aktor operowy odtwarzający role związane z kontekstem „walki i awantury”, jaki niosła odtwarzana postać. Odgrywał on bowiem bardzo trudną rolę Sun Wu Kung’a, legendarnego Króla Małp, która wymaga niesamowitej sprawności akrobatycznej na poziomie mistrzowskim. Ktoś kto nie widział operowych pokazów walki Króla Małp nie zrozumie o jakiej doskonałości praktyka sztuki walki tu mowa, zwłaszcza jeżeli mówi się o bokserach Wing Chun. W tym kontekście Fook nie był jedynie odtwórcą operowym jakich wówczas było wielu, ponieważ jego aktorskie korzenie sięgały tradycji czerwonych dżonek, był przez to nad wyraz bojowym Sun Wu Kung’iem.

Oprócz kilku stylów modliszki Tang Lang mistrz Yeung Gao Fook uprawiał inne systemy walki wręcz i ćwiczenia z nich pochodzące, na przykład Taiji Quan, Bagua Zhang, Hung Gar, Siu Lam Kuen, Tam Tui, styl małpy Hou Quan, długą pięść Chang Chuan, wolną walkę San Shou, techniki szponów orła Ying Jow Pai, Wing Chun Kuen, oraz ćwiczenia energetyczne Qigong pochodzące z Tien Shan jak i z innej świętej góry Emei Shan 峨眉山. Przekładał je następnie na trening walki wręcz. Studiowanie sztuk walki było jego zawodowym obowiązkiem, potrzebą doskonalenia warsztatu aktorskiego, ale i koniecznością wynikającą z nieoczekiwanych zdarzeń, których mogło dostarczyć życie w Chinach będących w kryzysie. Niektóre zespoły aktorów pochodzących z lądu, mające swoje stałe siedziby w szkołach aktorskich w dużych miastach południowych Chin nie były przychylnie występowi aktorów z czerwonych dżonek, które przybijały do nabrzeża. Traktowały podróżników jak intruzów chcących skorzystać z dochodów od ich przecięz publiczności.

Istnieją historie ustne walk Fook’a o prawo do występu na deskach scen operowych, opanowanych przez aktorów przychylnych wcześniej Qing’om i przez nich dobroczynnie wspieranych, a później zachowujących taką samą spolegliwą postawę wobec nowej władzy komunistycznej. Kiedy Fook miał 2 lata w Szanghaju powstawała Komunistyczna Partia Chin, a kiedy miał 8 lat Mao Zedong wraz z Zhu De zakładał Armię Ludowo-Wyzwoleńczą, zaraz po tym jak Chang Kai Shek rozpoczął ofensywę przeciwko komunistom nie uznającym tradycji i kultury chińskiej. Kolejne lata przyniosły walki wewnętrzne i wojnę domową. Również aktorzy szeregowali się po różnych stronach konfliktu, co przynosiło nieporozumienia także w obszarze kultury.

Z późniejszych relacji Fook’a i opowieści o tamtych czasach wynika, że zdarzało się tak, że kiedy czerwone dżonki docierały do nowego miasta, aktorzy musieli stoczyć trudną walkę o prawo występu na scenie. Dochodziło do tego, że główny bohater przedstawienia z czerwonej dżonki musiał stoczyć brutalną walkę z przedstawicielem miasta, bez wygranej nie było bowiem

---

²托木爾峰; Tuō Mù Er Fēng

³南派螳螂; Nán Pài Táng Láng

zgody na organizację przedstawienia i zarobek. Jeśli zawodnik wystawiony przez dane miasto wygrywał pojedynek, trupa musiała zapłacić miastu wysoki „podatek” jeżeli dalej chciała wykonać przedstawienie. Jeżeli jednak aktor wygrywał walkę, trupa była wówczas zwalniana z uiszczenia opłaty. Walki były jednak brutalne, niektóre osoby doznawały w ich wyniku trwałych okaleczeń, albo traciły życie w pojedynku. Nie było tu żartów, ponieważ chodziło o możliwość zarobienia pieniędzy na utrzymanie dżonek z jednej strony, a ewentualne niezadowolenie publiczności miasta wobec miejskich aktorów z drugiej, jeżeli okazałoby się że ich występy są mniej atrakcyjne, od tych jakie demonstrowali przyjezdni aktorzy. Fook był wystawiany do takich walk jako przedstawiciel całej podróżującej opery, na którą składało się kilka dżonek. Był tak sprawny, że nikt nigdy go nie pokonał, a stoczył tych walk wiele.

Fook jako aktor operowy pracował intensywnie przez 55 lat. Zmieniał trupy operowe na czerwonych dżonkach aż do czasu wyjazdu do USA na występy z operą kantońską, gdzie przebywał w latach 1939-1941 wraz z bratnim aktorem Lee Hoi Chuen'em i jego żoną Grace Lee.

Jako aktor scen walki Fook był zobowiązany opanowywać każdy kolejny styl kungfu preferowany na innej dżonce lub w innej trupie operowej z którą pracował. Było to wymogiem utrzymania się w zawodzie i trwało 20 lat.

W każdej trupie był oddzielny mistrz sztuk walki, który narzucał swoją dyscyplinę i manierę celem odpowiedniego przygotowania aktora walki do wykonania jakiegoś epizodu operowego. Szkolił on także w samoobronie cały zespół aktorski, który współtworzył i nie podlegało to żadnej dyskusji. Próby pertraktowania lub przekomarzania się z mistrzem walki wręcz na pokładzie nowej dżonki zawsze kończyły się brutalną walką, chociaż honorową. Z tej walki można było wyjść tylko pobitym, bo za mistrzem stał jego prestiż i dalsza kariera w danej trupie, a każda z nich chciała mieć najlepszych i najbardziej obeznanym w sztuce walki mistrzów i trenerów. Fook poprzez ciężki trening został jednym z nielicznych na świecie, najbardziej zaawansowanym ekspertem sztuki i religii taoistycznej, praktykował w tym zakresie również tajemne ćwiczenia alchemii taoistycznej. Osób o tak głębokim zaawansowaniu w naukę taoistyczną, jak ten mistrz było wówczas niewielu i to nie w świecie zachodnim w środowisku emigranckim, ale przede wszystkim w samych Chinach. W USA mistrz Fook osiedlił się jeszcze w latach 40-tych XX wieku i został kucharzem w pierwszej restauracji chińskiej w Seattle o nazwie Ruby Chow, w której później pracę podjął osiemnastoletni Bruce Lee, z którym Grace Lee była w ciąży gdy trwały występy opery kantońskiej, w której występowała jako śpiewaczka, a jej mąż Lee Hoi Chuen i Yeung Gao Fook odgrywali sceny walk. Kiedy

państwo Lee zdecydowali się powrócić do Hong Kong'u, mistrz Fook zdecydował się pozostać w USA na emigracji z powodu nie kończącej się wojny chińsko-japońskiej, która trwała później jeszcze 4 lata i zakończyła się dopiero 2 września 1945 roku. Bruce Lee urodził się w San Francisco 27 listopada 1940 roku. Fook przeżywał to szczęście razem z państwem Lee, z uwagi na związek braterski pomiędzy nim a Lee Hoi Chuen'em został ojcem chrzestnym małego Bruce'a.

Kiedy rodzina Lee opuściła USA, Fook zaczął intensywnie pracować aby jakoś się urządzić w nowym miejscu. Opera kantońska odpłynęła statkiem do Chin, więc Fook zaangażował się w pracę zarobkową która pozwoliła mu zapewnić samodzielność. Z powodu długich godzin, które poświęcał na pracę między innymi jako kucharz, niemożliwe było trenowanie każdego stylu kungfu oddzielnie i pozyskiwanie tą drogą uczniów i dochodów. Niejako z konieczności Fook musiał opracować program nauczania, który by rozwiązywał ten problem. Pomysł nazwał od swojego nazwiska Yeung Quan (czyli boks w stylu Yueng'a), po kantońsku Fuk Ying Kuen lub po prostu Fuk Kuen. Program jako stylowy, łączył w sobie kilka systemów kungfu, podstawą był jednak system Wing Chun pochodzący z czerwonych dżonek, nazywany w języku angielskim „Red Junk Wing Chun” albo „Red Boat Wing Chun”. Oddzielnie nauczany był też program północnej modlącej się modliszki Tang Lang Quan.

Yeung Gao Fook jako aktor z czerwonych dżonek posiadał głęboką wiedzę historyczną i praktyczną na poziomie mistrzowskim w systemie Wing Chun. W odróżnieniu od szkoły Yip Man Wing Chun⁴ system pochodzący z czerwonych dżonek jest bardziej elastyczny, miękki, płynny, jak stwierdził Fook jest to system wewnętrzny, o innej rutynie technicznej niż ta, którą widzimy współcześnie w wykonaniu dawnych uczniów Yip Man'a i ich współczesnych uczniów.

W czasach kształtowania się komunizmu w Chinach system Wing Chun z czerwonych dżonek był zakazany jeżeli chodzi o jego nauczanie lub demonstrowanie. Niektóre historie z tamtych czasów pokazują, że występowały również grupy sabotażowe przebierańców podających się za aktorów czerwonych dżonek, które dokonywały różnych zaplanowanych prowokacji politycznych podszywając się pod prawdziwych aktorów aby wywoływać negatywne nastawienie ludności cywilnej do aktorów opery kantońskiej. Typowe wyszkolenie aktora scen walki było wyraziste, ruchy obszerne i zamaszyste mające zadowolić gusta publiczności obserwującej spektakle z oddali, techniki tego typu walki nie nadawały się do walki wręcz jako takie. Aktorom służył do walki wręcz i samoobrony system Wing Chun kungfu opracowany na wodzie, na czerwonych dżonkach, taka historia Wing Chun została przekazana przez Fooka.

Styl Wing Chun z czerwonych dżonek został skonstruowany pod pewien schemat taktyki działania służb publicznych Qing, milicji, wojska, formacji porządkowych oraz prowodyrów i tajnej agentury. Liczono się z tym, że jeżeli podczas jakiejś akcji sabotażowej aktor zostanie aresztowany, to będą mu wykręcane ręce a on będzie doprowadzany siłą do jakiegoś miejsca gdzie jest

⁴ W Hong Kong'u w odróżnieniu od USA używa się nazwy dla systemu Yip Man'a jako Ving Tsun Kuen

siedziba organu państwowego, który będzie miał go przesłuchać i skazać. Zgodnie z tą hipotezą, Wing Chun został zaprojektowany tak, aby jego bokser mógł sobie poradzić z przeciwnikiem występującym w takiej właśnie sytuacji i roli, kiedy pochwycił aktora i go przytrzymał, wykręcał ręce aby doprowadzić na przesłuchanie. To też wyjaśnia dlaczego istnieją w Wing Chun niektóre konotacje technik, takie jak nacisk na walkę w krótkim dystansie i zwarcu, ciosy łańcuchowe, uciski miejsc wrażliwych na ciele przeciwnika usytuowane po wszystkich stronach osi pionowej łączącej podłogę ze szczytem głowy, lub ziemię z niebem jak to określają praktycy z czerwonych dżonek, uderzenia w brodę, gardło czy przepoń, i inne.

System uprawiany przez Fook'a znany jest dzisiaj pod nazwą „Hung Suen Hay Ban Wing Chun Kuen”⁵ i nadal ćwiczony jest w Azji. Jako niekwestionowany Wielki Mistrz tej sztuki walki oraz innych systemów kungfu, Qigong i Qinna, Yeung Gao Fook odszedł wieczorem w dniu 23 kwietnia 2012 roku zachowując przez 53 lata, aż do swojej śmierci jeszcze jedną, nienapisaną tajemnicę.

Jest to tajemnica nauczania sztuki Wing Chun kungfu z czerwonych dżonek swojego nieformalnego ucznia Bruce'a Lee. Trwało to przez 8 lat w okresie od 1959 roku do 1967 roku. Tajemnica ta została wyjawiona dopiero w 2012 roku po śmierci mistrza, przez jego uczniów, którym tą tajemnicę powierzył aby nie uległa ona upublicznieniu do tego momentu.

Spadkobiercą szkoły Wielkiego Mistrza Yeung Gao Fook został Steve Smith, który propaguje nauczanie poprzez seminaria. Pozostali uczniowie mistrza, to: Andy Dale, Harvey Kurland i nieżyjący już David John Harris.

***Uwaga:** zdjęcia aktorów opery chińskiej zamieszczone w artykule pochodzą z prywatnych zbiorów Sifu Piotra Osucha, głównego mistrza warszawskiej szkoły walki „Hung Gar Kuen Osuch Kwoon”. Zdjęcia te zostały wykonane na terenie ambasady chińskiej w Warszawie w 2019 roku w związku z wizytą w Polsce heneńskiej grupy operowej 中国漯河艺术团 z miasta Louhe oddalonego o 180 km od klasztoru Shaolin - publikacja zdjęć za zgodą.*

---

⁵ Hai Pun; Hay Pun Wing Chun